

نگاهی به فرصتهای پژوهشهای بین‌المللی

دکتر ماندانا تیشه یار

استادیار و مدیر مرکز همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه علامه طباطبائی

شماره یازدهم

۲۰ آذرماه ۱۳۹۷

معاونت پژوهشی

تهیه و تنظیم: پدیده پریدری

بحث جذب سرمایه در پروژه های پژوهشی بین المللی، موضوعی است که بیش از دو دهه در اروپا از سال ۱۹۹۰ میلادی تا کنون و توسط دانشگاه های اروپایی مطرح شده و بعدها توسط دانشگاه های سایر کشورهای جهان پیگیری شده است. در ایران نیز به نسبت جاهای دیگر دنیا، بحث نسبتا جدیدی است. ما از سال ۲۰۱۴ تلاش خود را برای اینکه بتوانیم در این پروژه های بین المللی مشارکت داشته باشیم در دانشگاه علامه طباطبایی آغاز کردیم. در گفتگوهایی که با دانشگاه های اسپانیایی داشتیم موفق شدیم که پروپوزال یک پروژه ای را با هم بنویسیم و آن را به کمیسیون اروپایی ارائه دهیم و یک بودجه خوبی را برای آن جذب کنیم.

کاری که ما انجام دادیم تشکیل یک کنسرسیومی بود متشکل از ۶ دانشگاه ایرانی، ۳ دانشگاه اروپایی که توانستیم موضوعی تحت عنوان بیت المللی سازی آموزش عالی در ایران را ارائه دهیم و بابت ۳ سال کار و مطالعه، کارگاههای آموزشی، همایشهای بین المللی توانستیم حدود ۱ میلیون یورو بودجه پژوهشی به صورت اعتبار دریافت کنیم. این پروژه از اکتبر ۲۰۱۵ آغاز شد تا اکتبر ۲۰۱۸ که به پایان رسید و نتایج آن به صورت کتاب قطوری در حال انتشار است و در عین حال این ۶ دانشگاه ایرانی توانستند دفاتر بین الملل خود را به کارشناسان و مدیران آموزش دهند، رؤسا کارگاه های ویژه ای برگزار کنند (ویژه معاونین دانشگاهها و ویژه اساتید) و این باعث شد که ما مخاطبین گسترده ای داشته باشیم ضمن اینکه دو همایش ملی نیز برگزار کردیم که از دانشگاه های مختلف کشور شرکت کردند و از دستاوردهای این برنامه استفاده کردند.

این پروژه ذیل برنامه اراسموس پلاس است که اراسموس نام یکی از دانشمندان بزرگ اروپایی است، این برنامه توسط کمیسیون اروپایی تدوین شده است، در ابتدا فقط دانشگاه های اروپایی می توانستند با هم همکاری داشته باشند اما بعدها که عبارت پلاس به آن اضافه شد یعنی بقیه دنیا هم می توانستند عضو شوند و مشارکت کنند.

هدف اصلی برنامه اراسموس پلاس توانمندسازی دانشگاهیان است، چه در اروپا و چه در بقیه دنیا، پس در آن کار پژوهشی به معنای نگارش یک کتاب یا مقاله یا یک پروژه پژوهشی انجام نمی شود، برای آن کار برنامه دیگری است تحت عنوان برنامه افق بیست بیست که ویژگیهای خاص خود را دارد و باز مشترک بین دانشگاه های ایرانی و اروپایی است. اما ما جستجوهای که کردیم برنامه های متنوع تر دیگری نیز در کمیسیون اروپایی پیدا کردیم. از جمله برنامه ژان مونه که در سال گذشته ما این برنامه ها را دقیق مطالعه کردیم و به اطلاع اساتید دانشگاهمان رساندیم؛ یعنی همه ۵۴۰ استاد در اتوماسیون گزارش کامل ویژگیهای برنامه ژان مونه را دریافت کردند، پیشنهادهای مختلفی به دستمان رسید، از بین آنها ۵ مورد را انتخاب کردیم که ثبت نام کنیم در برنامه ژان مونه، و برای اولین بار از ایران یک پروژه از دانشگاه ما در برنامه ژان مونه برنده شد که ۴۶ هزار یورو برای این برنامه تخصیص دادند.

برنامه ژان مونه چند بخش دارد: مثلا کرسی تدریس یک موضوعی یا برگزاری کارگاه ها یا تاسیس یک انجمن و برای هر کدام از اینها بودجه های مختلفی در نظر گرفته شده است که هدف اصلی آن معرفی الگوهای زیست آموزشی، پژوهشی و علمی و ... در اروپا به بقیه کشورهای دنیا است. این پروژه ای که اساتید ما برنده شدند (۳ تا از اساتید این پروپوزال را نوشته بودند) و با کمک آقای طباطبایی نسب (کارشناس امور بین الملل مرکز همکاری های بین المللی دانشگاه علامه طباطبایی) فرآیند ثبت نام را طی کردیم. عنوان آن معرفی ساختارهای سیاست خارجی و سیاست های امنیتی

اتحادیه اروپا در دانشگاه های ایران بود. مقرر شد در سال ۲۰۱۸، ۲۰۱۹ تعداد ۱۰ کارگاه در ۱۰ دانشگاه ایران برگزار کنند و در آن به دانشگاه ها معرفی کنند که اتحادیه اروپا ساختارهای سیاست های خارجی خود را چگونه تعریف می کند. این موضوع به نفع ما بود، چراکه از نظر منافع ملی ما آگاهی بیشتری نسبت به این مسائل پیدا می کردیم و آنها نیز فکر می کردند به این طریق در دانشگاه های ما شناخته تر خواهند شد. اما در مورد اینکه چرا ما سراغ پروژه های بین المللی می رویم مقدمه ای می گوییم.

جذب سرمایه در پروژه های علمی چیست؟

فرآیندی است که پیشنهاد و جذب کمک های داوطلبانه اعم از نقدی و غیر نقدی از طرف اشخاص حقیقی، حقوقی و نهادهای خیریه و سازمان های دولتی در داخل کشور و خارج کشور را شامل می شود. پس ما این سرمایه را جذب می کنیم تا بابت آن پروژه ای را انجام دهیم.

چرا دیگران حاضرند سرمایه گذاری کنند؟

برای اینکه این ایده وجود دارد که بهترین سرمایه گذاری می تواند آموزش و پژوهش باشد، در موضوعاتی که به پیشرفت یک کشور می تواند کمک کند. ما معتقد هستیم که دانشگاه ها نیروهای انسانی ماهری را تربیت می کنند که دارای توانایی علمی نیز هستند، که این دو را وقتی کنار هم قرار می دهیم می توانیم یک مزیت رقابتی داشته باشیم، که این رقابت هم در داخل کشور است، هم با کشورهای منطقه و هم در سطح بین المللی می تواند انجام شود. وقتی ما بودجه ای را جذب می کنیم باید چیزی را بفروشیم.

چیزی که ما پژوهشگران و دانشگاهیان می توانیم بفروشیم چیست؟

یک ایده، یک پروژه یا یک اعتبار می تواند باشد اگر به صورت نهادی به قضیه نگاه کنیم. وقتی شما کالایی را که دارید می خواهید عرضه کنید و بفروشید باید راه های آن را هم بشناسید. شما باید بدانید اولاً چه توانمندیهایی در خودتان، در تیم همکارتان، در نهاد یا موسسه و دانشگاهی که هستید وجود دارد. دوماً چه کسی خریدار این ایده و نظر شما است؟ سوماً این فرآیند خرید و فروش چگونه باید انجام شود؟ گاهی شما مشتری را می شناسید، توانمندی خود را نیز می دانید ولی نمی دانید این کالا چگونه برای فروش بایستی عرضه شود. بنابراین گردش کار اصول جذب سرمایه یک بحث اقتصادی می شود که اولاً محصول چیست؟ مشتری کیست؟ رقبای ما در این زمینه چه کسانی هستند؟ استراتژی های ما در این بازار چه خواهد بود؟ روی تمام این مباحث باید فکر کرد و برنامه ریزی کرد. بنابراین ما فکر می کنیم که در دو سطح خرد و کلان باید تجزیه و تحلیل هایی را انجام دهیم، در سطح کلان سیاست های بین المللی سازی که موسسه یا دانشگاه ما می خواهد دنبال کند را تعریف کنیم. معیارهایی را که مطابق با قوانین و مقررات داخلی است بدانیم و همینطور به شناخت دقیق قوانین و مقررات خارجی برسیم و به عنوان معیار جذب سرمایه از ابتدا لحاظ کنیم تا بعداً به مشکل بر نخوریم. مثلاً ما برای اینکه بتوانیم از اتحادیه اروپا و یا کمیسیون اروپایی این بودجه ها را بگیریم بایستی با نهادهای زیربند در کشور هماهنگ می کردیم؛ با وزارت علوم، با وزارت خارجه، با نهادهای امنیتی که مشکل ایجاد نشود. از طرف دیگر آنها نیز باید این بررسی ها را می کردند که آیا می توانند به ایران پول انتقال بدهند و از چه طریقی می توانند این کار را انجام دهند. این ها اگر از ابتدا پیش بینی شود راحت تر کار پیش خواهد رفت.

تجزیه و تحلیل خرد یعنی اینکه ما بدانیم چه سوژه هایی امروز در بازار علم جهان خریدار دارد. چند راه وجود دارد: شما اگر نشریات تخصصی را ورق بزنید موضوعاتی که در مورد آنها مقالات نوشته می شود نشان می دهد که چه چیزی امروز باب است و روی چه موضوعی باید کار کنیم. خاطرتان است در دهه ۷۰ هر مقاله ای نوشته می شد درباره جهانی شدن بود ولی امروز اگر درباره جهانی شدن بخواهیم مطلب بنویسیم خیلی خریدار ندارد. مطلب بعدی ارتباطات است که عامل خیلی مهمی است، ارتباطات به شرکت شما در همایش های بین المللی، بازدیدهای بین المللی کمک میکند که شما شرکای خوبی پیدا کنید تا ایده تان را ارائه دهید. شناخت نهادهای بین المللی، چه آنان که زیر مجموعه سازمان ملل هستند، چه بانک های مختلف بین المللی که حاضر هستند روی پژوهش سرمایه گذاری کنند، چه یک نهاد بزرگی مانند کمیسیون اروپایی که ۲۸ کشور عضو آن و حاضر هستند این بودجه را در اختیار شما بگذارند که کار را انجام دهید و شبکه های بین المللی که در دنیا در این زمینه درست شده است. مثلا شبکه دانشگاه های راه ابریشم که دانشگاه علامه طباطبایی جزء موسسین این شبکه است، دبیرخانه اصلی در ستول است و دبیرخانه دانشجویی آن در تهران از امسال در دانشگاه ما راه اندازی شده است.

این شبکه ۴ سال است که تشکیل شده است از ایران فقط ۳ دانشگاه (علامه، امام خمینی و اصفهان) عضو این شبکه شده اند. ما هر سال در این سه، چهار سال اخیر یک همایش بین المللی در چارچوب این برنامه در تهران، چابهار یا اهواز یا شهرهای مختلف برگزار می کنیم و کل هزینه های همایش بین المللی ما را این شبکه پرداخت می کند، به خاطر اینکه کار از ماست بودجه از آنها، و این کار علمی برای کشورمان بسیار ارزشمند است، خصوصا که ما در مورد راه ابریشم و دیپلماسی ترابری فکر کردیم بهترین جایی که می توان همایش را برگزار کرد چابهار است که دو سال پیش برگزار کردیم. سال گذشته بحث راه ابریشم و میراث فرهنگی مشترک بود که ما همایش را در اهواز با دانشگاه شهید چمران اهواز مشترک برگزار کردیم.

برای سال آینده نیز با دانشگاه گیلان در حال گفتگو هستیم برای بحث محیط زیست و امتداد راه ابریشم که فکر می کنیم کنار دریای خزر برگزار کردن این برنامه خود حامل پیامی است. ضمن اینکه ارتباط بین چابهار و خزر و خلیج فارس را در آنجا می خواهیم تاکید کنیم. مسائل فنی دیگری نیز است که وقتی می خواهیم انجام پروژه های بین المللی را شروع کنیم زبان را بایستی آشنا باشیم (نامه نگاریها، گفتگوها و ...) کاری را که می توان در این زمینه انجام داد این است که ما پایگاه هایی را درست کنیم و کارشناسانی در این زمینه به ما کمک بکنند که پروژه های موجود را بشناسیم، اسپانسرها را بدانیم چه کسانی هستند، سوژه ها را بتوانیم با اسپانسرها تطبیق دهیم که هر کدام از اینها یک برنامه اجرایی دارد، شما باید بدانید فراخوان این پروژه چه زمانی است؟ بودجه اش چقدر است؟ تا چه زمانی مهلت ثبت نام در برنامه را دارید؟ و این کار مدیریت پروژه ای را می خواهد که یک نفر از اول تا آخر این فرآیند را همکاری کند و بین استاد و کارشناس و مدیر پروژه باید ارتباط دائم برقرار باشد.

هر سال فراخوان ما تغییر می کند، مثلا دو سه سال پیش بین المللی سازی یک سوژه خیلی مهمی بود ولی اگر امسال این سوژه ارائه داده شود پذیرفته نمی شود، دوم اینکه اگر اولویت های منطقه ای را پیشنهاد بدهید (مثل بحث مهاجرت) که در اروپا خیلی مهم است، اگر روی این سوژه از ابعاد مختلف کار شود می تواند یکی از سوژه هایی باشد که خریدار دارد. باید ببینید چگونه برنامه تان را تعریف کنید که ضریب موفقیت بالاتری داشته باشد و در داخل هم همان بحث مهارت ها و ارتباطات بین المللی است که خیلی مهم است.

بخش تدوین پروپوزال چیزی است که باید اساتید روی این بخش تمرکز بکنند و قسمت جستجو و مدیریت قسمتی است که نهاد می تواند به شما کمک کند خصوصا کارشناسان. پروژه چیست؟ مجموعه فعالیت مشخصی است به منظور نیل به اهداف از پیش تعیین شده در زمان مشخص با استفاده از منابع مشخص.

در ادامه آقای طباطبایی نسب (کارشناس امور بین الملل مرکز همکاری های بین المللی دانشگاه علامه طباطبایی) مبحث را ادامه می دهند.

فرآیند پژوهشهای بین المللی از دید تکنیکال بنده متفاوت از نگاه علمی پژوهشی اساتید است. بنده کاملا جنبه های فنی مسئله را نگاه می کنم و این جنبه های فنی در ارتباط با آن جنبه های علمی نتیجه بخش می شود. در همین مبحث ۳ مفهوم را عنوان می کنیم:

مفهوم نخست جستجوی مستانه: یک مفهوم روانشناسی سیاسی است که آدم مست وقتی کلیدش را در شب گم می کند، زیر نور تیر چراغ برق دنبال آن می گردد چون در آنجا جزئیات بیشتری را می بیند. این اتفاقی است که الان در پژوهش های ما چه داخلی و چه بین المللی در سطح دانشگاهی در حال رخ دادن است. اساتید ما (اعضای هیأت علمی دانشگاه ها) ایده هایی که به ذهنشان می رسد برای پژوهش در حوزه (داخلی یا بین المللی) هر کدام از رشته هایی که ما در دانشگاه هایمان داریم مستقیما سراغ جاهایی می روند که اطلاعات دارند و آنجا معمولا شورای پژوهشی دانشگاه ها است. پروژه ها معمولا با ایده های فوق العاده ای که می تواند در فضای بین المللی مطرح شود در فضای دانشگاهی مطرح می شود و دلیل اصلی این امر این است که اطلاعات در مورد این برنامه ها در داخل کشور ما متاسفانه محدود است یا اگر محدود نیست هنوز در مورد آنها ابهام وجود دارد که باید از نهادهای بالا دستی شروع به برطرف کردن ابهام نماییم. وزارت علوم متولی اصلی این کار می تواند باشد. به این حوزه ورود کرده و این اطلاعات در مورد این برنامه ها را در اختیار اساتید و دانشگاه ها و همه ارگانها ذیربط قرار دهد که آن جستجوی مستانه انجام شود.

مفهوم دوم پیش گویی خودکام بخش یا پیش گویی خود محقق کننده: اساتید ما به عظمت این برنامه ها نگاه می کنند مثل برنامه ای با عنوان افق بیست بیست، ۸۰ میلیارد یورو در ظرف هر سال در حوزه تحقیقات، پژوهش و فناوری تخصیص می کند و در قبال این حجم عظیمی که سرمایه گذاری می کند کار اساسی می خواهد. کار اساسی بدین گونه است که شما به عنوان پژوهشگر نمی توانید مستقل و منفرد وارد شوید، نهاد وارد می شود و نهاد نیز منفرد وارد نمی شود. نهاد باید میان رشته ای کار کند، یک کانرسیوم تشکیل دهد که حداقل در این کانرسیوم بسته به نوع برنامه چند نهاد اروپای پژوهشی وجود داشته باشند. پروپوزال هایی که تدوین می شود پروپوزال معمولی نیست، پروپوزال این پژوهشها کتاب است. صدو چهل، صدو پنجاه صفحه یا بعضا دویست صفحه پروپوزال نوشته شده است برای انجام یک پروژه. برای همین اساتید ما اظهار ناتوانی می کنند که ناشی از همان موضوع اول اطلاعات محدود ریشه می گیرد. بارها برخورد کرده ایم که اساتید مراجعه کرده اند برای انجام یک پژوهش داخل دانشگاه که بعد از بررسی ایده دیده ایم دقیقا در چارچوب برنامه افق بیست بیست می گنجد ولی اساتید ما وقتی با این مسئله مواجه می شوند به این نتیجه می رسند که ادامه ندهند که این باید از بین برود.

مفهوم سوم سقسطه و مغالطه قمار باز: دیتای پایگاه داده اتحادیه اروپا را که نگاه می کنیم می بینیم که این مغالطه و سقسطه وجود دارد. یعنی اگر قماربازی در بازی که انجام میدهد اگر یک کارت برای او خیلی تکرار شود پیش بینی

این است که این کارت دفعات بعد برای او کمتر تکرار می شود در صورتی که هیچ ربطی ندارد. پیش بینی ما در ارتباط با این حوزه این است که ما فکر می کنیم اگر امسال ژان مونه برنده شدیم سال بعد نمی توانیم برنده شویم. دیتای ایران را روی برنامه های اتحادیه اروپا که نگاه می کنیم حدود ۱۳ تا پروژه را تمام دانشگاههای ما از سال ۲۰۱۴ به بعد در اتحادیه اروپا ما برنده شدیم که فوق العاده آمار پایینی است به عنوان مثال کشور ترکیه که کشور همسایگی ما است ۱۳۸ پروژه را برنده شده است که اختلاف بسیار زیادی است که باید از بین برود.

برنامه یوراکسس

دسترسی به تمام داده فعالیت های آکادمیک اعم از پژوهشی، اجرایی و سایر فعالیت هایی که می توانید انجام دهید در دل اروپا است. یک پورتال جامع، عظیم و فوق العاده منسجمی است که هر کدام از اعضای هیأت علمی می توانند به شکل منفرد حتی دانشجویان دکتری، کارشناسی ارشد و کارشناسی می توانند از این پورتال جامع استفاده کنند. برای اینکه وارد پژوهش، وارد فعالیت های آکادمیک و فعالیت های مشابه در دل اتحادیه اروپا شوند. این پورتال اولین بار توسط ۴۰ کشور اروپایی که از اعضای اتحادیه اروپا و خارج از اعضای اتحادیه اروپا بودند تاسیس شد و دقیقاً هدف آن ساماندهی فعالیت های آکادمیک در داخل اتحادیه اروپا بود. به مرور زمان این فعالیت ها را گسترده کردند و الان کشورهای آسیایی، کشورهای آمریکای لاتین و کشورهای آفریقایی و خاورمیانه نیز در این پورتال فعالیت می کنند، این پورتال تعامل دو طرفه دارد، یعنی از یک طرف شما می توانید مراجعه کنید برای پیدا کردن فرصت های شغلی، آکادمیک و پژوهشی و از طرف دیگر به عنوان نهاد می توانید اگر پژوهشی دارید در این پورتال معرفی کنید و افرادی که در این پورتال حضور دارند برای همکاری با شما رجوع کنند، یعنی یک تعامل دو طرفه را اروپا ایجاد کرده است هم در داخل اروپا و هم در خارج اروپا پژوهشگران و فعالین حوزه آکادمیک را به هم ربط می دهد. این برنامه ۴ فعالیت اصلی دارد:

۱. حوزه مشاغل: اگر به یک شغلی مرتبط با حوزه تخصصی خود علاقمند باشید و در اتحادیه اروپا پیدا کنید می توانید از این پورتال استفاده کنید.

۲. خدمات: اگر خدمات علمی یا آموزشی یا خدماتی مبتنی بر اطلاعات و فناوری ارتباطات بخواهید پیدا کنید از دل این پورتال میتوانید بیرون بکشید.

۳. پژوهشگران و اعضای هیأت علمی را با حقوق خود در اتحادیه اروپا آشنا می کند اینکه شما از چه حقوق و چه تکالیفی در دل اتحادیه اروپا برخوردار هستید.

۴. ارتباطاتی که بین پژوهشگران، نهادها و دانشجویان ایجاد می کند از جمله دیگر فعالیت هایی است که در این پورتال انجام می شود.

این پورتالی است که ورود انفرادی به آن مقدور است و از این جهت خوب است که اساتید و اعضای هیأت علمی که به برنامه های عظیم اروپایی احساس ناراحتی و ابهام دارند می توانند از این طریق وارد شوند و این خود قدم اول مثبتی است که آن فضا را بشکنیم و ورود به این برنامه ها بسیار راحت است.